

[Skogen vi ärvde](#)

Maciej Zaremba: I rörelsernas Sverige har skogen ingen talan

Publicerad 2012-05-28 09:27

Sponsrade länkar

Discjockeys till festen

Festservice.nu - DJ:s, ljud och ljus till alla sorters event

www.festservice.nu

Hotell på Bokahotell.se

Vi hittar det bästa hotellet för ditt resmål. Boka här!

Bokahotell.se[\(Vad är textannonser?\)](#)

Skogen vi ärvde

Allt om: [Skogen vi ärvde](#)

Foto: Thomas Karlsson

"Vad landsbygdsminister Eskil Erlandsson än säger – svenskarna vill inte offra landskapet för att höja BNP med ett par promille." Det visar reaktionerna på Maciej Zarembas reportageserie.

Om makt handlar om att lämna ett avtryck i materien är nog Eskil Erlandsson den mäktigaste av ministrarna. Också om hundra år kommer följderna av hans promemorior vara fullt synliga på halva Sveriges yta: fyrkanterna av jämngamla vedplantage där det en gång varit skog. Att det är dit vi är på väg bekräftades av ministern i torsdagens DN: fler kalhyggen, inga särskilda hänsyn till närboende eller till landskapet.

Av reaktionerna på mina reportage att döma är inte svenskar redo att betala detta pris för att höja BNP med ett par promille. Och i motsats till Eskil Erlandsson uppfattar de inte landskapet som markägarens exklusiva egendom. Står det inte "Skogen är en nationell tillgång" i skogsvårdslagen? Det är bra att alliansen klargör sin avsikt att förvandla återstoden av svenska skogar till industriplantage. Nu finns det någonting att ta ställning till. Men som medborgare hade jag föredragit att få den informationen före valet. Det stod varken "fler kalhyggen" eller "ägaren gör som han behagar" på valaffischerna. Ett förbiseende?

Både Eskil Erlandsson i torsdagens intervju och Skogsstyrelsens generaldirektör Monika Stridsman (DN.se) antyder emellertid att jag missuppfattat det där med kalhyggen. Staten har ingen åsikt om hur skogsägarna väljer att avverka, påstår de. Full frihet råder. Men av någon anledning blir det i alla fall kalhyggen nästan överallt.

Ingen med insikt i skogspolitiken kan ta detta hyckleri på allvar. Allra minst Erlandssons partikamrater:

"Skogsstyrelsen... förbjuder Harald (Holmberg, min anm.) att avverka och förnygra sin egen ägandes skog så som han själv vill... Han måste kalavverka, och gör han inte det väntar mycket dryga efterräkningar genom stora bötesbelopp och kanske fängelse."

Det är centerpartisterna Staffan Danielsson och Annie Johansson som motionerar i riksdagen. De utgår från samma fall som jag skildrade i mitt reportage och de kräver en lagändring. Det är inte rimligt, skriver de, att staten gynnar ekologiskt jordbruk men "förbjuder ekologiskt skogsbruk" (2009/10: MJ235). Också Jacob Johnson (V) förstod det rätt: "Fallet med Holmbergs initiativ visar på att privata skogsägare med ambition om ett miljö- och produktionsriktigt skogsbruk straffas i och med dagens skogsvårdslag." (Interpellation 2009/10:26)

För övrigt framgår Skogsstyrelsens attityd till kalhyggen av statistiken. Sedan 1993 har myndigheten gett klartecken till cirka en miljon kalhyggen. SKS egen granskning (polytax) visar att ett par hundra tusen av dem inte levde upp till lagens krav. Hur många skogsägare har SKS polisanmält under dessa nitton år?

Inte en enda. Det kan man kalla tolerans. Men när en Harald Holmberg vägrar att kalhugga sin egen skog vaknar Skogsstyrelsens jurister. "Gärningen" (att bara hugga ned somliga träd) "kan inte anses som ringa" står det i åtalsanmälan (dnr 2010/81).

Men för det mesta behöver SKS inte ta i så hårt. En mild påtryckning kan vara nog.

Catharina Schlyter är en av de kanske hundra tusen enskilda skogsägare som inte lever av sin skog. Somliga är "utbor" som ärvt skogen, andra har köpt den, kanske tillsammans med en gård. Nu ville Catharina försiktigt glesa ut elva hektar av sin gamla skog utanför Lindesberg, så att den skulle se ut som en park. Den förste entreprenören (Wedaskog) sade nej. Liksom den andre (Mellanskog). De var endast intresserade av kalhygge, som de menade var det enda sättet att hantera gammal skog. Fru Schlyter litade inte på det beskedet. Det luktade girighet. Alltså vände hon sig till Skogsstyrelsen, "som jag i min naivitet trodde skulle vara en motkraft till skogsbolagen".

"Men skogskonsumenten sade samma sak. Kalhygge var det enda rätta. Vetenskapligt bevisat och så vidare. Vad skulle jag göra, som var en amatör? Jag litade på honom. Å, vad jag ångrar det! Det skär i hjärtat när jag tänker på den vackra skog som gick förlorad."

Catharina Schlyter kommer att tveka innan hon ber Skogsstyrelsen om råd igen. Nej, hon tror inte att skogskonsumenten gick otillbörliga ärenden. Han var nog bara okunnig om att det fanns andra sätt att bruka skogen än att raka av den.

Vilket osökt leder mig till de femton skogsforskarnas reaktion på mina reportage: "Besluten om skogen måste beakta alla dess värden" på DN.se. Jag har svårt att se inlägget som en replik. Det är snarare ett symtom. Här har jag i fem artiklar låtit skogsägare och forskare plädera för en mer intelligent trädhuggning. Men de femton forskarna menar att Zaremba är motståndare till skogsbruket som sådant. En svärmare således, för vilken skogen är "en helig plats" och varje avverkning "ett helgerån".

Tillvitelsen känns igen från skogsnäringspropaganda, som i decennier hävdade att det är bara trädskramare och skönandar som störs av kalhyggen och granåkrar. Jag visste inte att man på SLU forskat sig fram till samma analys. Låt mig berätta: de hundratals brev från läsare som begråter skogens öde kommer från alla sorters svenskar, inte minst skogsägare, som dock har det gemensamt att de ser skogen som en del av svensk kultur. Det är inte "det orörda" som de vill värda, det är skogen som landskap.

De femton forskarna tror förmodligen att deras inlägg blir starkare av mängden underskrifter. Jag är kanske inte ensam om den motsatta reaktionen. Det är en sak när femton akademiker missförstår en artikel. Men när de vantolkar den exakt likadant, verkar det inte särskilt akademiskt längre.

Kanske är de väldigt sociala där på SLU, så att när en professor gör en tolkning skriver fjorton andra genast under, för trivsels skull i kafferummet. Eller så vittnar inlägget om en så inskränkt syn på vad skog är att den hindrar forskarna från att ta in verkligheten. Skriver man att skogens "alla värden" skall vägas mot varandra på basis av "värdenneutrala kunskaper" har man inte fattat att skog förutom biomassa också är landskap och fågning, det vill säga kvaliteter som inte kan uttryckas i diagram eller något annat värden neutralt. Eftersom de är just – värden.

Kanske är det bäst att vara övertydlig. Frågan är inte att det avverkas för mycket skog. Frågan är hur. Om professorerna Hagner och Lohmander som jag refererat har rätt, kan man hugga lika mycket som i dag eller rent av mera – utan att förvandla landet till en virkesåker.

De femton skriver att de vet för litet om kontinuerligt skogsbruk. Ja, uppenbart, men varför? De kunde ha tillagt att det i Sverige inte varit gynnsamt för karriären att forska på alternativ till kalhyggen. Samma sak gäller en del andra ämnen som kunde tänkas irritera skogsbolagen. År 2009 dömdes Stora Enso i Finland att betala 270 miljoner i böter för olagligt prissamarbete med två andra företag. Nu väntar miljardskadestånd till skogsägarna. Professor Peter Lohmander menar att vi har en virkeskartell också i Sverige. Varför skulle annars svenska skogsägare sälja sin skog 30 procent billigare än de finska eller polska? Men när han söker anslag för att granska fenomenet, finns inga pengar.

De femton beklagar att mina reportage "befäster den negativa bild av skogsbruk som länge varit legio i medierna." Vore det inte mer konstruktivt att undersöka varför den är så negativ?

Martin Werner är jägmästare, sedermera forskare vid Stiftelsen Skogsbrukets forskningsinstitut. "Skogsnäringsproblemet", säger han, "är att vi inte har människornas förtroende". När han var barn var jägmästare ett högt respekterat yrke. "Sedan kom kalhyggerna, kriget mot lövträden – och det ändrades fullständigt. Vi klampar in på ett område där människor har en förankring, förändrar det till oigenkännlighet. Ingen annan näring ingriper så djupt i människornas vardag som skogsbruket. Ingen har heller varit så oemottaglig för kritik."

Han har försökt få in humaniora i skogsutbildningen men mötte föga intresse. Werner säger att skogsbranschen behöver en kulturrevolution: "Vi måste inse att vi inte arbetar åt oss själva. Vi formar Sveriges landskap. Då måste alla ha rätt att ha synpunkter."

Låt detta bli mitt delsvår också till skogsbrukaren Pelle Sallin ("Skogen är vårt levebröd", DN.se) som känner sig utsatt för "extrema naturvårdshänsyn". Hans inlägg vittnar om djupet i skogsdebattens skyttegravar. Sallin i Jämtland känner sig förtalad, skriver han, när "Uppdrag granskning" avslöjar Ikeas skogsskövlingar i Karelen. Som vore alla skogsbrukare verkligen en familj med identiska intressen.

Hur har det blivit så? Jag tror att svaret ligger i den svenska korporativismen, det vill säga ett system där intressegrupper ("rörelser") har större inflytande över politiken än de folkvalda i riksdagen. Då blir det mindre viktigt med argument och offentlig meningsbrytning. Man skaffar hellre en gräddfil till ministern eller utskottet, lobbbar för den ena eller andra generaldirektören, köpslår om eftergifter och förmåner. När hörde vi senast Sveriges riksdag på allvar diskutera värdekonflikterna i skogspolitiken?

Det påstås att modellen är bra för samhällsfreden. Man förhandlar i enrum i stället för att ställa till konflikter. Men den dystra sanningen är att modellen gör medborgare till kufar. Vi tubbas att uppträda förkrympta till bara näringsidkare eller renodlade naturvänner, ty endast på det sättet kan vi få inflytande. Säger naturvännerna klokt att nog borde folk i Jokkmokk få gallra sina naturskogar förräder han naturvårdens sak. Säger skogsbonden att kalhyggerna är en styggelse, blir han utfrysad av skogsägarföreningen. Folk kanske håller med privat, men va fan ... tänk dig för. Det gäller att hålla frontlinjen...

Det säger sig självt att systemet skapar ett demokratiskt underskott. De värden som står på spel för de flesta svenskar – skogen som kulturlandskap – har ingen talan. I en korporativ demokrati vinner de resursstarka – och det är garanterat inte "Föreningen Badsta friluftsområde".

Jag antar att våra folkvalda blev förvånade av nyheten att Sverige troligen har Europas svagaste skydd för skogen som landskap, vilket syns från både Inlandsbanan och från satellit. Hur har det gått till?

Mera om korporativism: Frågar man en skogskonsulent i Värmland varför han inte ens granskade en anmälan om skogsavverkning intill ett samhälle, svarar han att han litade på skogsbolaget. Det är ju certifierat enligt FSC. Så de sköter sig säkert.

FSC – Forest Stewardship Council – var ett briljant initiativ ägnat att sätta stopp för skövlingen av tropisk urskog. När nu skogsbolagen inte ville lyssna på indianerna i Amazonas skulle de tvingas lyssna till konsumenterna i Boston. Och det fungerade över förväntan. Alla stora skogsbolag i Sverige bär numera FSC-märket (eller det konkurrerande PEFC), vilket intygar för köparen av vilstolen eller blöjan att de tillverkats under hänsyn till människa och natur. Det är bara det att inget svenskt bolag förlorat adelsmärket, hur brutalt de än bär sig åt. Det måste bero på den mindre sunda konstruktionen: Det är bolaget självt som väljer och bekostar den fristående revisorn som utfärdar avlatsbrevet.

Det är motvilligt som jag drar upp detta, eftersom FSC är en alldeles för bra idé för att gå i kvav. Men den är på väg att korrumpas. Och i Sverige har den blivit ett alibi för Skogsstyrelsen att ta lätt på sin uppgift. Det är bara fem av hundra anmälda kalhyggen som man ens bryr sig om att förhandsgranska. Alltså är det liten överdrift att säga att Skogsstyrelsen valt att privatisera en del av sin myndighetsuppgift, utan att riksdagen tillfrågats om saken.

Privatiseringen av Skogsstyrelsen har i själva verket gått så långt att verket knappast framstår som en självständig myndighet. I dess ledning finns ingen som företräder allmänintresset. Myndigheten lever till stor del på konsultuppdrag för samma näring som den skall övervaka (8 872 arbetsdagar förra året). Man har utvecklat en policy och en rättspraxis som ensidigt gynnar en handfull stora företag – på landskapets och småägarnas bekostnad.

Givetvis menar jag inte att Skogsstyrelsen drivit dit av egen lust och vilja. De mest frustrerade över symbiosen med skogsnärigen hittar man bland dess egna tjänstemän. (Tack, alla anonyma konsulenter som bidragit till mina reportage.)

Det är ministern Eskil Erlandsson och ytterst riksdagen som är ansvariga för att utformningen av Sveriges landskap överlämnats åt virkes- och massaindustrin. Vad jag vet har inget annat land i Europa visat ett sådant förtroende för kvartalskapitalismens sinne för kulturhistoria. Eskil Erlandsson vet nog vad han gör. Men vet riksdagen?

Man kan förstå att ett folk av bleka nöden drivs till att härja sin natur. Som de hungrande bönderna i Amazonas. Det är tragiskt i klassisk mening; det finns inget val. Att göra samma sak för marginalvinstens skull, av ignorans eller för att hålla ihop en regering, förtjänar inte epitetet från det antika dramat. Det är bara häpnadsväckande.

Maciej Zaremba

maciej.zaremba@dn.se